

De zwarte grondel kwam in Nederland tot voor kort alleen voor in de Zeeuwse wateren. In 2006 vonden we deze kleine bodemvis in de Amsterdamse havens. De meest waarschijnlijke route van Zeeland naar het IJ is die via de noordwaarts lopende kuststroom en de sluzen van IJmuiden. Amsterdam is weer een vissoort rijker!

Nieuwe vissoort in Amsterdam

De zwarte grondel duikt op

IN HET VEERSE MEER

De zwarte grondel (*Gobius niger*, Linnaeus, 1758) is in Nederland voor het eerst waargenomen in 1964 in het Veerse Meer (Vaas, 1964). De aanvankelijk zeldzame soort vestigde zich daar blijvend en nam sterk toe. Dit was af te leiden uit de talrijke vangsten in de daarop volgende jaren (Vaas, 1975). Vervolgens is het kanaal dat het Veerse Meer met de Westerschelde verbindt, gekoloniseerd.

De zwarte grondel is bekend van de Noord-oostelijke Atlantische oceaan, de Noordzee en de Oostzee, en langs de Nederlandse kust alleen in Zuidwest-Nederland (De Groot, 1972). Door de voor de zwarte grondel waarschijnlijk ideale omstandigheden in het Veerse Meer groeide de populatie snel, maar breidde zich niet verder noordwaarts uit langs de Nederlandse kust. Duikers die heden ten dage de fauna in het Veerse Meer bestuderen, melden dat de zwarte grondel snel in aantal afneemt door de verzoeting van het water (mondellings mededeling, R. Lipmann, 2006).

IN HET AMSTERDAMSE IJ

Op 22 mei 2006 treft beroepsvisser P. Ruyter een 'afwijkende' grondel aan in zijn fuiken die in het IJ staan. Het visje van tien centimeter lang is eenvoudig te determineren als zwarte grondel. Snel volgen er meer vangsten in de westelijke havens en de aantallen lopen op tot tientallen. Tegelijkertijd komt er na het tonen van deze nieuwe soort op de lokale televisie een melding binnen van de eerste hengelvangst in het Noordzeekanaal. Het betreft volwassen exemplaren, in lengte variërend van tien tot veertien centimeter. Nader onderzoek van het ondiepe en op veel plaatsen kraanheldere water in de oeverzone brengt aan het licht dat er naast steurkrabben, kleine platvisjes en krabbetjes overall kleine grondels op de bodem scharrelen. Met een schepnetje vangen we enkele kleine zwarte grondels van twee tot drie centimeter, maar we zien nog grote aantallen kleinere exemplaren. Met het oog zijn ook grotere zwarte grondels te zien. Deze vissen laten zich eenvoudig vangen aan

een licht snoertje met op het weerhaakloze haakje een klein wormpje. Het wemelt overall van de zwarte grondels. Deze soort is dus niet alleen in Amsterdam gearriveerd, maar heeft zich daar ook massaal voortgeplant. Dat is een aanwinst in het ecosysteem van de toch al rijke brakwater zone in de plaatselijk met trompetkalkkokerworm overwoekerde breuksteen oevers.

VAN ZEELAND NAAR AMSTERDAM

Hoe zal de sprong noordwaarts gemaakt zijn? Het meest voor de hand liggend lijkt de hypothese dat visbroed van de zwarte grondel, dat van drie millimeter tot negen millimeter pelagisch leeft (Muus et al, 1999), vanuit de Zeeuwse wateren met de noordwaarts lopende kuststroom is meegevoerd naar het eerste geschikte biotoop langs de kust, de pier van IJmuiden. Hier bevindt zich onder water het door grondels gewenste rotslandschap waarin ze veilig kunnen opgroeien tot volwassen exemplaren. Met het schutten van de schepen zijn volwassen exemplaren enige jaren geleden het Noordzeekanaal binnen gedrongen en troffen daar de ideale omstandigheden aan: een rotsig onderwater biotoop van tientallen kilometers lang met volop schuil mogelijkheden, veel voedsel en gradiënten van zout, brak naar zoet water. Het is een maar theorie. Feit blijft dat Groot-Amsterdam weer een nieuwe vissoort rijker is en dat deze soort zich inmiddels met tienduizenden exemplaren heeft gevestigd in het Noordzeekanaal, de westelijke havens en het IJ, in de brakke schatkamer van Amsterdam. Er verschijnen meer soorten dan er verdwijnen. Hiermee is nogmaals bevestigd dat de stad onbedoeld wijkplaats is voor nieuwe soorten.

Caroline Hofman is aquatisch en marien ecooloog en werkzaam bij het ecologisch adviesbureau Hofman Aquamarien (hofman@aquamarien.nl).

Martin Melchers is stadsecoloog bij de dienst Ruimtelijke Ordening van Amsterdam. Beide auteurs zijn lid van de KNNV-afdeling Amsterdam.

Literatuur

GROOT, S.J. DE (1972). De zwarte grondels van het Veerse Meer. *Visserij*, 25: 571-572.
MUUS, J.B., J.G. NIELSEN, P. DAHLSTROM & B.O. NYSTRÖM (1999). *Zeevissen van Noord- en West-Europa*. Schuyt & Co, Haarlem.
NIJSSEN, H. & S.J. DE GROOT (1987). *De vissen van Nederland*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
VAAS, K.F. (1964). De zwarte grondel, *Gobius niger*, in het Veerse Meer. *De Levende Natuur*, 67: 243-245.
VAAS, K.F., A.G. VLASBLOM & P. DE KOEIJER (1975). Studies on the black goby (*Gobius niger*, Gobiidae, Pisces) in the Veerse meer, S.W. Netherlands. *Neth. J. Sea Res.*, 9: 56-68.

De zwarte grondel wordt nu ook in het IJ gevangen. FOTO: MARTIN MELCHERS.

